



UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

Raport

Dobre praktyki w nauczaniu zdalnym i hybrydowym

Lublin, październik 2023

Wspólnie działamy na rzecz Europy
zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej
integracji społecznej.

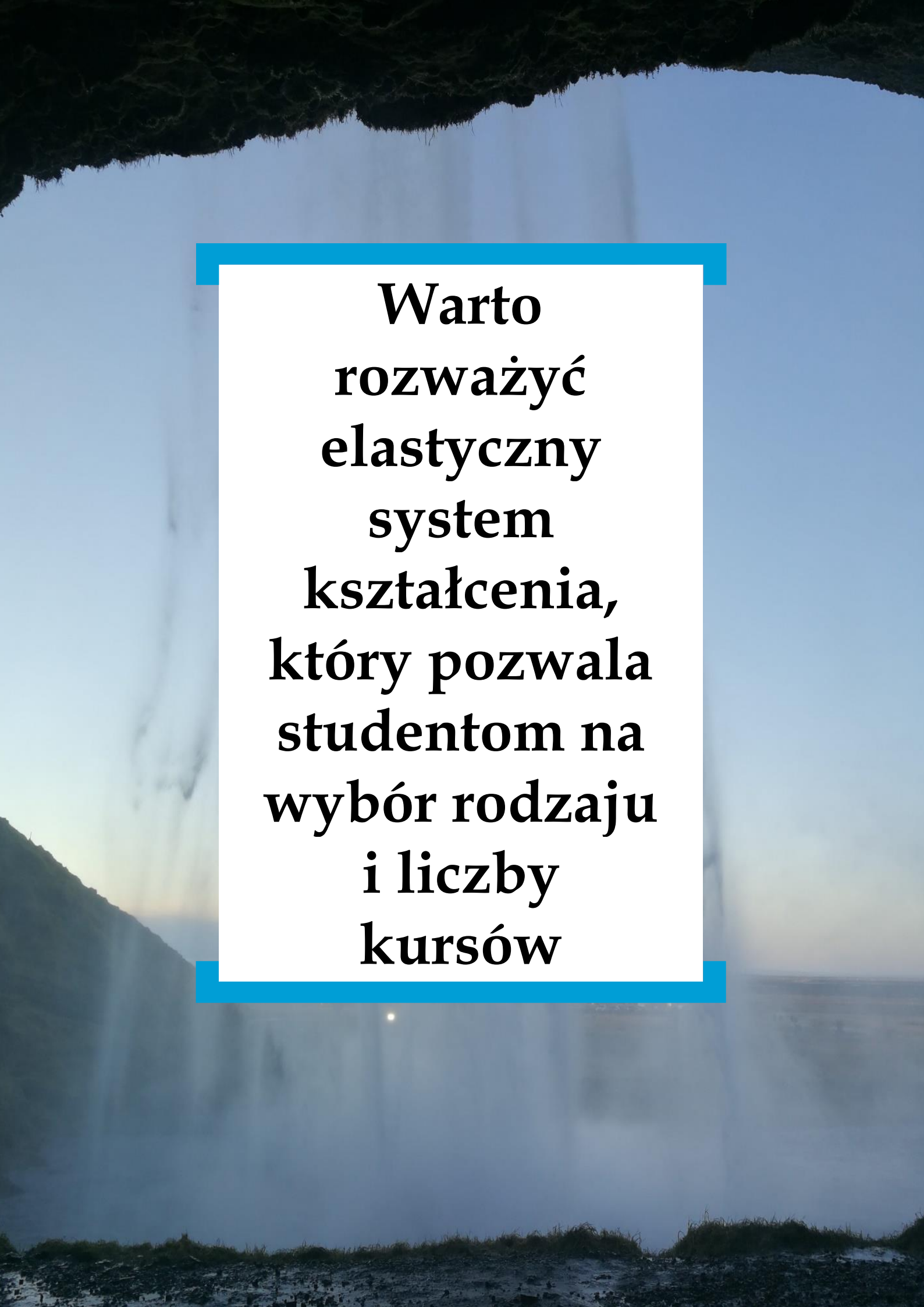
Iceland 
Liechtenstein
Norway grants

PRZEDMOWA

W okresie od 1 kwietnia 2022 roku do 30 września 2023 roku realizowany był ogólnouczelniany projekt Mobilność studentów i pracowników w ramach Działania Mobilność w Szkolnictwie Wyższym w ramach Programu Edukacja. Projekt nr EOG/21/K2/W/0024 w ramach Programu Edukacja korzysta z dofinansowania o wartości 41 280,00 EUR otrzymanego od Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w ramach Funduszy EOG. Celem projektu jest podniesienie poziomu kształcenia oraz usprawnienie obsługi administracyjnej studentów oraz wymiana doświadczeń w zakresie metodyki prowadzenia zajęć dydaktycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć realizowanych „na odległość”. Patronat nad projektem objął Ambasador RP w Republice Islandii, Pan Gerard Pokruszyński, a także Prezydent Miasta Lublin, dr Krzysztof Żuk.

Głównym celem projektu było podniesienie poziomu kształcenia oraz usprawnienie obsługi administracyjnej studentów. Łącznie w kilkudniowych mobilnościach udział wzięły 23 osoby z obu uniwersytetów. Wykładowcy z Islandii i z Polski prowadzili gościnne wykłady, poszerzające wiedzę studentów, ale także rozwijające kompetencje samych nauczycieli akademickich. Ponadto, dzięki przeprowadzonym warsztatom i szkoleniom, uczestnicy projektu pozyskali cenne informacje na temat dobrych praktyk stosowanych w obu uczelniach, którymi chcieliby się podzielić w niniejszym raporcie.

Raport stanowi zbiór spostrzeżeń i przemyśleń dotyczących dobrych praktyk w nauczaniu zdalnym i hybrydowym. Ich autorami są pracownicy Bifröst University oraz Wydziału Ekonomicznego UMCS. Dla większej przejrzystości i łatwiejszego korzystania z raportu, dobre praktyki zostały pogrupowane w trzy kategorie: Przed zajęciami, Podczas zajęć, Ocenianie. Wierzymy, że wykładowcy akademicy i inne osoby odpowiedzialne za jakość kształcenia na szczeblu wyższym znajdą w raporcie interesujące i wartościowe inspiracje, które wzbogacą ich pracę, z korzyścią dla nich samych oraz studentów.



**Warto
rozważyć
elastyczny
system
kształcenia,
który pozwala
studentom na
wybór rodzaju
i liczby
kursów**

PRZED ZAJĘCIAMI

Opracowanie dokumentu polityki zapewnienia jakości, zatwierdzonego przez Rektora uczelni, stanowi kluczowy element, zapewniając standardy edukacyjne.

Lepszemu wykorzystaniu potencjału pracowników badawczo-dydaktycznych sprzyjać może negocjowanie zakresów ich zadań. Efektem byłoby ustalanie procentowego udziału czasu pracy w realizacji zajęć dydaktycznych i działalności badawczej.

Ułatwieniem dla prowadzących, a jednocześnie narzędziem podnoszącym jakość edukacji, jest wprowadzenie checklisty zawierającej aktywności związane z zajęciami. Na takiej checkliście znaleźć się mogą m.in. sprawdzenie inkluzywności języka czy reprezentacji płci w literaturze, zadbanie o aktualność prezentowanych treści i danych statystycznych oraz informacji zawartych w sylabusie przedmiotu.

Przydatnym narzędziem przy wyznaczaniu liczby punktów ECTS przypisanych do danych zajęć, okazać się może przygotowany przez władze uczelni arkusz kalkulacyjny. W arkuszu takim wpisane są poszczególne rodzaje aktywności studentów. Prowadzący zajęcia uzupełnia jedynie liczbę stron, które mają przeczytać studenci i liczbę godzin poświęconych na inny rodzaj przygotowania do zajęć i samego w nich uczestniczenia. Dzięki temu arkusz oblicza łączną liczbę godzin (kontaktowych i niekontaktowych) pracy studenta, co ułatwia przypisanie odpowiedniej liczby punktów ECTS.

Istotne jest opracowanie i wdrożenie systemu działań, takich jak zgłaszanie nieaktywnych studentów oraz wsparcie doradztwa edukacyjnego i zawodowego. Poprzez szybkie wychwytywanie i mobilizowanie studentów opuszczających zajęcia oraz wskazywanie im celu edukacji i jej wpływu na ich pozycję na rynku pracy, można skuteczniej przeciwdziałać przedwczesnemu kończeniu nauki.

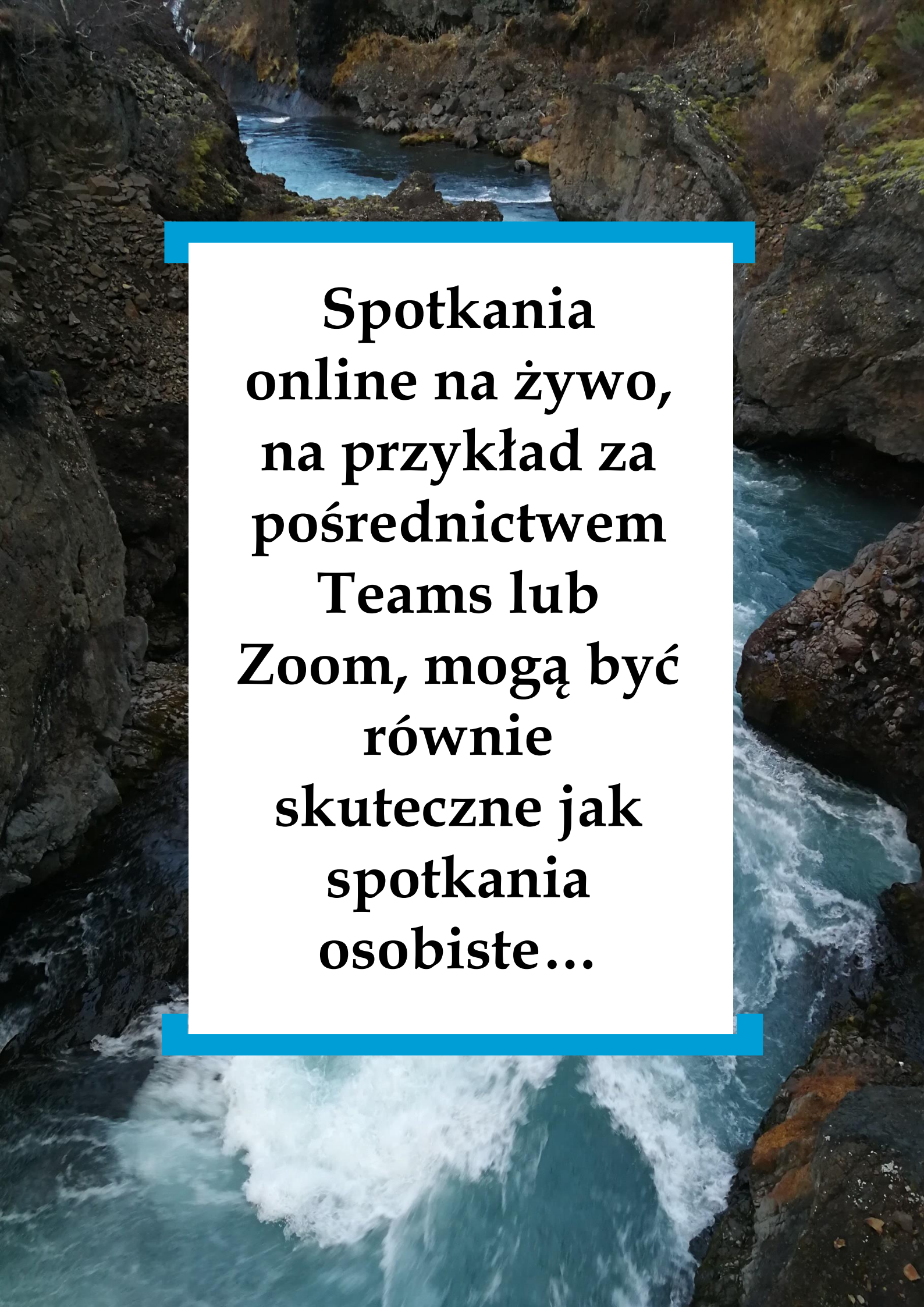
Z myślą o studentach pracujących warto rozważyć elastyczny system kształcenia, który pozwala studentom na wybór rodzaju i liczby kursów. Elastyczne podejście do programu studiów umożliwia studentom swobodny wybór przedmiotów i dostosowanie harmonogramu zajęć do indywidualnych możliwości i preferencji.

Przygotowując prezentację online, nauczyciel musi być świadomy tego, jak korzystać z różnych środków przekazu, aby dać uczniom chwilę wytchnienia, odpoczynku od wytężonej koncentracji uwagi. Warto używać form bardziej wizualnych niż tekstowych, np. filmów, obrazów, grafik. Dobrym narzędziem jest także opowiadanie historii, podobnie jak wykorzystywanie studiów przypadku, aby rzucić światło na koncepcję lub ideę.

Udostępnienie wykładom profesjonalnego studia nagraniowego wpływa korzystnie na jakość przygotowywanych materiałów audio i wideo. Jest to istotne narzędzie, zwłaszcza w kontekście prowadzenia zajęć zdalnych. Ponadto, zamiast nagrywać jeden 45-minutowy wykład, idealnie jest podzielić nagranie na kilka krótszych, z których każde trwa 5-10 minut i dotyczy tylko jednego, konkretnego tematu. W dobie YouTube'a i TikToka, ważne jest, aby pamiętać o coraz krótszym czasie koncentracji uwagi młodych ludzi. Wykorzystując krótsze formy mamy większą szansę utrzymać uwagę studentów.

Nauczanie online z wcześniej nagranyimi wykładami zapewnia nauczycielom platformę do szczegółowego przekazywania materiału wykładowego w jasny i uporządkowany sposób. Jednocześnie pozwala studentom uczyć się wykładu, kiedy chcą, gdzie chcą i jak chcą, dając wystarczająco dużo czasu, pozwalając na kontrolowanie tempa wykładu, pauzowanie, cofanie itd. W ten sposób nauczyciele mogą upewnić się, że wszystkie ważne aspekty wykładu zostaną podkreślone, a uczniowie mogą przyswoić materiał w najlepszy możliwy i szczegółowy sposób.

Jeszcze przed rozpoczęciem zajęć merytorycznych ważne jest zaznajomienie studentów z metodyką zajęć. Dobrą praktyką jest zwięzłe, konkretne, wsparte przykładami i wynikami badań naukowych, tłumaczenie studentom stosowanych metod dydaktycznych. Studenci często przyzwyczajeni są do tradycyjnych metod dydaktycznych i te alternatywne traktują z pewnym sceptycyzmem czy nawet nieufnością. Warto więc przekonać ich, że dana metoda jest skuteczna, gdyż w przeciwnym razie nawet dobra metoda, do której studenci są negatywnie nastawieni, może nie przynieść pożądanych rezultatów.



**Spotkania
online na żywo,
na przykład za
pośrednictwem
Teams lub
Zoom, mogą być
równie
skuteczne jak
spotkania
osobiste...**



W TRAKCIE ZAJĘĆ

W nauczaniu na odległość regularność spotkań online ze studentami jest kluczowa. Nie tylko pomaga budować społeczność uczniów i nauczycieli, ale także pomaga zminimalizować dystans między samymi uczniami oraz uczniami i nauczycielami. Forma online jest bardziej odpowiednia dla niektórych typów studentów: tych nieśmiałych, introwertyków, b-typów, którzy nie chcą szczególnie rozbudowywać swojej sieci społecznej, ale są bardziej skoncentrowani na poszerzaniu swojej wiedzy, umiejętności i kompetencji. Co więcej, z naszego doświadczenia wynika, że forma online wydaje się zacierać nierównowagę sił między nauczycielami a uczniami.

Zajęcia online są również cennym narzędziem do prowadzenia dyskusji, w szczególności na temat zadań stawianych przed studentami. Dobrze jest organizować spotkanie online na dzień przed upływem terminu oddawania prac, co pozwala rozwiązać wiele problemów, studenci mają możliwość zadawania pytań i uzyskania wyjaśnień na temat tego, co jest niejasne. Ponadto, forma online jest również szeroko stosowana do przeprowadzania egzaminów ustnych i przedstawiania prezentacji studentów, oczywiście w trybie „na żywo”.

Efektywnym uzupełnieniem wykładów online są bezpośrednie spotkania, podczas których można pracować z materiałem do nauki w formie dogłębnych dyskusji, ćwiczeń i zadań. Pozwala to jeszcze bardziej pogłębić zrozumienie materiału przez uczniów i daje im możliwość zdobycia informacji z danego zakresu pierwszej ręki. Sesje

te mogą odbywać się co tydzień, co dwa tygodnie lub co miesiąc. Zależy to od rodzaju kursu oraz dostępności zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

Spotkania online na żywo, na przykład za pośrednictwem Teams lub Zoom, mogą być równie skuteczne jak spotkania osobiste, jeśli chodzi o komunikację. Nie zastępują jednak korzyści płynących z nawiązywania kontaktów, czy to między nauczycielami i uczniami, czy między samymi uczniami.

Przykładowy kurs online może obejmować sześć tygodni nauczania z dwoma wykładami tygodniowo i jedną sesją „twarzą w twarz” w połowie kursu. Sesję taką tylko w niewielkiej części wykorzystuje się do przekazywania dodatkowych materiałów do nauki, lepiej spożytkować ją na gościnne wykłady, ćwiczenia i zadania. Można także wówczas skorzystać z metody nauczania peer-to-peer, podczas której studenci uczą innych studentów, samemu dzięki temu lepiej przyswajając i zapamiętując materiał.

Jednym z ćwiczeń bazujących na koncepcji peer-to-peer jest tzw. akwarium. Polega na tym, że sześć osób siada naprzeciwko siebie i dyskutuje na zadany przez prowadzącego temat. Każdy może wygłosić pierwszy komentarz, a następnie studenci dyskutują między sobą, pogłębiając zrozumienie tematu, przedstawiając swoją osobistą opinię lub doświadczenie.

Format jest podobny do dyskusji w grupie fokusowej, bez moderatora. Wokół „akwarium” stoją inni uczniowie, którzy słuchają, ale nie mogą mówić ani wpływać na toczącą się dyskusję. Mogą jednak klepnąć uczestnika w ramię, który następnie wstanie, a nowy uczestnik usiądzie na jego miejscu i weźmie udział w dyskusji. Istnieją zasady dotyczące klepnięcia w ramię: a) nie można stuknąć ucznia, który aktualnie mówi, jest w bezpośredniej rozmowie na dany temat z innym uczniem lub niedawno usiadł w „akwarium”, b) uczeń stukający musi wziąć udział w rozmowie tak szybko, jak to możliwe po zajęciu miejsca w „akwarium”.

Każdy uczeń, który rozpoczyna grę poza „akwarium”, musi w pewnym momencie do niego dołączyć. Uczeń, który wyszedł z akwarium, może wejść z powrotem, ale nie może zastąpić ucznia, który właśnie wszedł zastępując jego. Gdy prowadzący uzna, że dyskusja wyczerpała zadany temat, może zaproponować nowy temat do omówienia.

Metoda „akwarium” jest bardzo zabawnym i skutecznym sposobem, aby uczniowie dyskutowali między sobą i uczyli się od siebie nawzajem. Oczywiście niektórzy uczniowie czują, że chcą trzymać się z dala od „akwarium” i tylko z wahaniem włączają się do dyskusji, mając nadzieję, że zostaną wyłączeni raczej wcześniej niż później. W większości przypadków jednak ludzie lubią uczestniczyć w „akwarium” i cieszą się możliwością bycia aktywnym uczestnikiem dyskusji, bez omawiania tematu zajęć bezpośrednio z nauczycielem.

Innym przydatnym podczas zajęć narzędziem jest metoda sokratejska. Metoda ta, zakorzeniona w filozoficznym podejściu Sokratesa, polega na zadawaniu dociekliwych pytań w celu stymulowania krytycznego myślenia, zachęcania uczniów do wyrażania swoich myśli i wspierania aktywnego zaangażowania. Metoda ta może być szczególnie korzystna w edukacji prawnej. Nie tylko wymusza głębsze zrozumienie pojęć

prawnych, ale także doskonali podstawowe umiejętności, takie jak logiczne rozumowanie, argumentacja i umiejętność poruszania się w złożonych kwestiach prawnych.

Metoda sokratejska tworzy również interaktywne i dynamiczne środowisko wśród uczniów, w którym stają się oni aktywnymi uczestnikami własnej podróży edukacyjnej. Umożliwia to im odkrywanie różnych perspektyw, kwestionowanie założeń i rozwijanie pewności siebie, aby skuteczniej wyrażać swoje opinie. Podejście to doskonale wpisuje się w potrzeby wielokulturowej klasy, w której ceni się i promuje różne punkty widzenia.

Włączając metodę sokratejską do swojego nauczania, wspieramy kulturę krytycznego dociekania, w której studenci nie są tylko biernymi odbiorcami wiedzy, ale aktywnymi uczestnikami procesu uczenia się. Metoda ta okazuje się skuteczna w zwiększaniu motywacji studentów. Ponadto, dobrze rezonuje ze studentami z różnych środowisk edukacyjnych, co czyni ją nieocenionym narzędziem w nauczaniu zdalnym i hybrydowym.

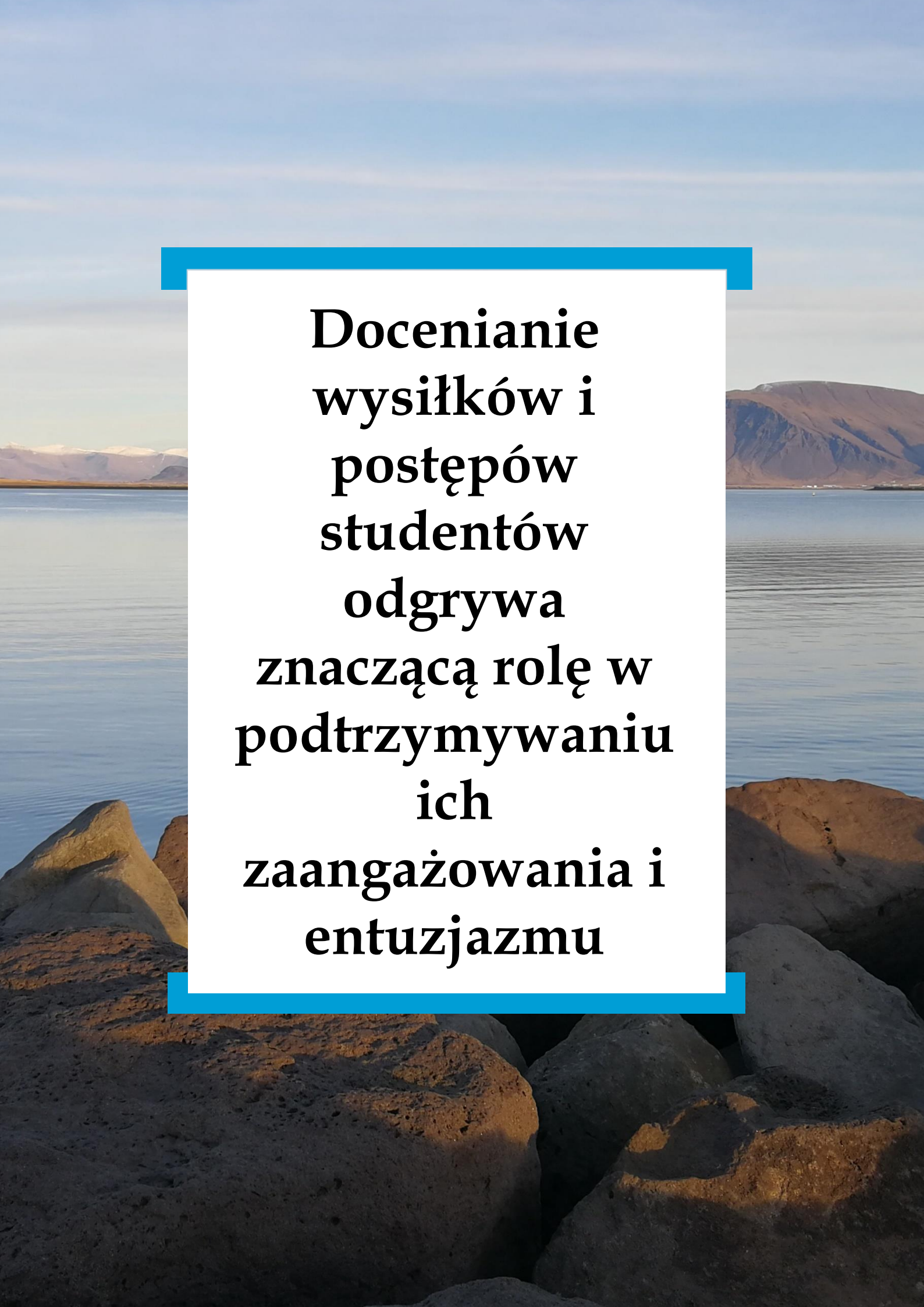
Dużym wyzwaniem, zwłaszcza w zdalnych i hybrydowych środowiskach nauczania, jest zwiększanie zaangażowania i motywacji studentów. Jednym z pomocnych zaleceń jest ukazywanie znaczenia omawianego tematu w rzeczywistości, czyli połączenie teorii z praktyką. Zademonstrowanie praktycznego zastosowania koncepcji wzbudza zwykle zainteresowanie studentów i podkreśla znaczenie danego zagadnienia. Ważne przy tym jest odwoływanie się do przykładów bliskich studentom. Klasyczne przykłady, występujące w podręcznikach oraz tekstach naukowych, jakkolwiek przydatne do zrozumienia materiału, bardzo często nie są zbyt bliskie studentom. Warto więc sięgać po przykłady z popularnych filmów i seriali oglądanych przez osoby studiujące, albo do popkultury, bieżących wydarzeń czy ich codziennego życia. W ten sposób materiał, który opanowują studenci, staje się dla nich mniej abstrakcyjny i odległy, a także pozytywnie wpływa to na atmosferę na zajęciach i budowanie relacji wykładowca-student. Budowaniu więzi i interakcji oraz utrzymywaniu zaangażowania uczniów pomimo fizycznej odległości, służyć może również wykorzystanie cyfrowych narzędzi i platform do interaktywnych dyskusji i działań. Ważne, aby takie interaktywne ćwiczenia zachęcały do aktywnego uczestnictwa i pracy nad rozwiązywaniem problemów. Takie warsztaty stymulują krytyczne myślenie, ułatwiają wzajemne uczenie się i poprawiają zrozumienie złożonych tematów.

Interaktywne metody nauczania, w tym warsztaty, dyskusje grupowe i integracja technologii, są niezbędne do skutecznego nauczania zdalnego i hybrydowego. Metody te nie tylko sprzyjają aktywnemu uczestnictwu, ale także tworzą środowisko sprzyjające wspólnej nauce.

Stosowanie zróżnicowanych, interaktywnych metod nauczania, w tym warsztatów, dyskusji grupowych, a także wspierane studentów szkoleniami w zakresie technik nauczania, wpływa motywująco na studentów, podnosi efektywność procesu nauczania, poprzez pogłębienie ich zrozumienia i podtrzymanie zaangażowania.

Innym narzędziem angażującym studentów, a przez to zwiększającym skuteczność uczenia się, mogą być gry. Gry, zarówno te rywalizacyjne jak, i nierywalizacyjne, mogą podnosić poziom zaangażowania poprzez interaktywność, rosnący poziom trudności czy właśnie elementy rywalizacji. Ważne przy tym jest, żeby forma nie przysłoniła treści i żeby gry realizowały przede wszystkim cele edukacyjne, a nie głównie rozrywkowe. Co więcej, przedmiotem zajęć może być nie tylko granie (np. w ekonomiczne gry), ale także tworzenie takich gier przez samych studentów.

W trakcie zajęć ważne jest stworzenie odpowiedniej atmosfery, spokojnej, pełnej szacunku i zaufania. Pomóc może w tym poczucie humoru. Humor w trakcie zajęć zwiększa także długoterminowe zapamiętywanie, poprawia zrozumienie, wzmacnia spójność grupy, zbliża ludzi. Ponadto, co szczególnie ważne w przypadku zajęć zdalnych, humor przykuwa uwagę studentów, a w dłuższym czasie przeciwdziała wypalenia (zarówno studentów, jak i nauczycieli).



**Docenianie
wysiłków i
postępów
studentów
odgrywa
znaczącą rolę w
podtrzymywaniu
ich
zaangażowania i
entuzjazmu**



OCENIANIE

Realizacja miniprojektów i większych projektów końcowych w ramach zajęć ćwiczeniowych pozwala na częściową weryfikację wiedzy studentów, często w bardziej praktycznej formie niż testy czy eseje. W przypadku oceniania prac studentów, ważne aby przekazywać nie tylko ocenę lub punkty, ale także bardziej szczegółowe informacje. Informacja tylko o uzyskanej ocenie, nie sprawi, że student będzie wiedział co zrobił błędnie ani nad czym musi jeszcze popracować. Jest to szczególnie ważne właśnie w przypadku prac projektowych. Dobrze wówczas, jeszcze przed rozpoczęciem pracy przez studentów, wspomnieć o kryteriach oceniania. Mogą nimi być np. poprawność merytoryczna, kreatywność, staranność wykonania, terminowość. Omawiając ze studentami ich projekt należy właściwie dobrać słowa. Zamiast mówić, co studenci zrobili źle, właściwiej będzie mówić o tym, co mogliby zrobić lepiej. Wówczas dobrze także wskazać kierunki, przykłady rozwiązań, które mogłyby ulepszyć ich projekt. Taka rozbudowana forma informacji zwrotnej nie tylko jest bardziej motywująca, ale także podnosi poziom wiedzy, umiejętności oraz pewności siebie studentów. Docenianie wysiłków i postępów studentów odgrywa znaczącą rolę w podtrzymywaniu ich zaangażowania i entuzjazmu. Przy informacji zwrotnej warto pamiętać także o tym, aby była ona terminowa, dostarczona możliwie szybko po zakończeniu realizacji projektu przez studentów.

W przypadku przeprowadzania egzaminu testowego w sali wykładowej ważne jest pogodzenie dwóch celów: zapewnienie samodzielnego pisania egzaminu oraz ten sam stopień trudności testu dla wszystkich studentów. Warto zatem rozważyć przygotowanie jednego zestawu pytań dla wszystkich studentów, przy jednoczesnym

przemieszaniu kolejności pytań w poszczególnych zestawach. W ramach pytań również można zmienić kolejność odpowiedzi. Ponadto, warto nie oznaczać grup na teście, aby studenci nie byli w stanie szybko odnaleźć zdających mających taki sam test.

Przeprowadzając egzamin w formie zdalnej, na dedykowanej do tego platformie, warto wykorzystać możliwość konstruowania różnorodnych pytań. Można zatem wyjść poza schemat zwykłych pytań testowych lub pytań prawda/fałsz i dodać pytania typu dopasuj, przeciągnij i upuść, uzupełnij z menu, upuść na obrazek. Jeśli studenci egzamin zdalny zdają bez nadzoru (np. w swoich domach), to bardzo ważne jest właściwe określenie czasu trwania egzaminu. Przy prostych pytaniach (np. test jednokrotnego wyboru) w zupełności powinna wystarczyć minuta na jedno pytanie. Przy bardziej rozbudowanych pytaniach, czas może być nieznacznie dłuższy. W kolejnych latach można zresztą kierować się czasem, który był potrzebny dobrym studentom na napisanie egzaminu w poprzednich sesjach. Ponadto, przy takich egzaminach warto wybrać opcję losowej kolejności pytań w zestawie, losowej kolejności odpowiedzi w pytaniach oraz braku możliwości powrotu do pytań.

W przypadku prowadzenia zajęć w formie zdalnej, z liczną grupą studentów rozproszonych na dużym obszarze, warto skorzystać z idei Lokalnych Centrów Egzaminacyjnych. Funkcję takich centrów pełnić mogą centra certyfikacji, biura administracji lokalnej czy ambasady. Rozwiązanie to jest dogodne dla studentów, umożliwiając im podejście do zaliczeń relatywnie blisko miejsca ich zamieszkania, a jednocześnie pozwala na pełną kontrolę nad przebiegiem egzaminów.

Przy opracowaniu niniejszego raportu wykorzystano dobre praktyki i sugestie pochodzące od poniższych pracowników obu uczelni.

Bifröst University:

Sigrún Lilja Einarsdóttir
Leifur Finnbogason
Lydia Geirsdóttir
Ása Sigurlaug Harðardóttir
Diljá Helgadóttir
Bjarni Már Magnússon
Ragnar Már Vilhjálmsson
Stefan Wendt

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej:

Bogumiła Brzuchala
Jakub Czerniak
Agnieszka Gryglicka
Aneta Karasek
Mariusz Kicia
Beata Kozłowska
Grzegorz Kwiatkowski
Anna Matras-Bolibok
Monika Nóżka
Anna Tatarczak
Łukasz Wiechetek

Zebrał i opracował: Jakub Czerniak

Fundusze EOG reprezentują wkład Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w tworzenie Europy zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej integracji społecznej.

Istnieją dwa cele ogólne: ograniczenie nierówności ekonomicznych i społecznych w Europie i wzmocnienie relacji dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a 15 krajami UE z Europy Środkowej i Południowej i obszaru Morza Bałtyckiego.

Trzy Państwa-Darczyńcy ściśle współpracują z UE w ramach Porozumienia Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG). Darczyńcy przekazali 3,3 miliarda euro w ramach kolejnych programów funduszy w latach 1994–2014. Fundusze EOG na lata 2014–2021 wynoszą 1,55 miliarda euro.

Priorytety na ten okres to:

- #1 innowacje, badania naukowe, edukacja i konkurencyjność;
- #2 integracja społeczna, zatrudnienie młodzieży i ograniczenie ubóstwa;
- #3 środowisko, energia, zmiany klimatu i gospodarka niskoemisyjna;
- #4 kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre zarządzanie i podstawowe prawa;
- #5 sprawiedliwość i sprawy wewnętrzne.

Fundusze EOG są wspólnie finansowane przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię, których wkład oparty jest na ich PKB.

Kwalifikowalność do funduszy wynika ze spełnienia kryteriów określonych w ramach Funduszu Spójności UE przeznaczonego dla państw członkowskich, w których dochód krajowy brutto na mieszkańca jest niższy niż 90% średniej unijnej.

